

วิจารณ์หนังสือ

Irwin T. Sanders, **Rural Society.**

New Jersey : Prentice-Hall, Inc.

Englewood Cliffs, 1977, 170 pages

หนังสือเรื่อง **Rural Society** ของ Irwin T. Sander แห่งมหาวิทยาลัยบอสตัน สหรัฐอเมริกา ซึ่งพิมพ์ออกจำหน่ายเมื่อปีที่แล้ว (๑๙๗๗) เป็นหนังสือที่ควรได้รับความสนใจจากนักศึกษาวิชาสังคมวิทยาชนบทอย่างยิ่ง ทั้งนี้ด้วยเหตุผล ๒ ประการคือ ประการแรก หนังสือเล่มนี้พูดถึงชีวิตและปัญหาของสังคมชนบทที่กำลังเป็นอยู่ในปัจจุบัน ในขณะที่ตำราสังคมวิทยาชนบทส่วนใหญ่ที่มีอยู่เดิม ล้วนแต่เขียนขึ้นเมื่อประมาณ ๑๐-๒๐ ปีมาแล้วแทบทั้งสิ้น เนื้อหาของหนังสือเหล่านั้นจึงค่อนข้างล้าสมัย ไม่ทันต่อเหตุการณ์ที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ประการที่สอง หนังสือของ Sanders มิได้พูดถึงสังคมชนบทในประเทศอุตสาหกรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาเพียงอย่างเดียว ดังเช่นตำราสังคมวิทยาชนบทส่วนใหญ่ หากได้พูดถึงและให้ความสนใจถึงสภาพและความเป็นไปของสังคมชนบทในประเทศกำลังพัฒนาหรือประเทศเกษตรกรรมด้วย ได้อย่างกว้างจากประเทศต่างๆ ทั่วโลก เช่น อาเซีย ลาตินอเมริกา ยุโรป ตะวันออกกลาง เป็นต้น

แนวทฤษฎีที่ผู้เขียนใช้ในการศึกษาสังคมชนบทใน **Rural Society** คือแนวทฤษฎีที่มองสังคมชนบทว่าเป็นระบบที่ประกอบด้วยส่วนย่อยต่างๆ ซึ่งทำหน้าที่เพื่อสนองความจำเป็นของระบบ ส่วนย่อยเหล่านั้นจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงปรับตัวอยู่เสมอเพื่อให้ระบบ

ดำเนินไปอย่างมีคุณภาพ แนวทฤษฎีนี้สนใจศึกษาโครงสร้างของระบบ องค์ประกอบต่างๆ ที่ทำให้ระบบสังคมทำงานอยู่ได้ ตลอดจนความสัมพันธ์ที่ระบบกับระบบสังคมอื่น ๆ ทั้งนี้หนังสือเล่มนี้จึงเป็นการศึกษากระบวนการที่สังคมชนบทรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมใหญ่กว่าอย่างเต็มที่มากขึ้นและในขณะเดียวกันก็ยังรักษาสถาบันเดิมหลาย ๆ อย่างของตนไว้ การศึกษาสังคมชนบทด้วยวิธีเช่นนี้เป็นการมองชนบทตรงกับสภาพความเป็นจริงมากกว่า การมองชนบทในฐานะที่เป็นภาพนิ่งหยุดอยู่กับที่

หนังสือเล่มนี้มีทั้งหมด ๑๓ บท บทแรกปูพื้นด้วยการอธิบายโครงสร้างและลักษณะของสังคมชนบท ตลอดจนพูดถึงโครงเรื่องและแนวทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาสังคมชนบทของหนังสือเล่มนี้ บทที่ ๒ และ ๓ พูดถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนและสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์อันเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดลักษณะความสัมพันธ์ด้านอื่น ๆ ของสังคมชนบท ประเด็นที่พูดถึง เช่น แบบแผนการใช้ที่ดินสำหรับทำการเกษตร การตั้งถิ่นฐานแบบต่างๆ เป็นต้น

บทที่ ๔ และ ๕ เป็นเรื่องของเศรษฐกิจ บทที่ ๔ พูดถึงขบวนการทางเศรษฐกิจในระบบการเกษตรที่กำลังพัฒนาให้เป็นการเกษตรสมัยใหม่ เปรียบเทียบระบบเศรษฐกิจประเพณีกับระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ กล่าวถึงบทบาทขององค์กรทางเศรษฐกิจ เช่น สหกรณ์ในการเชื่อมโยงสังคมชนบทเข้ากับสังคมเมือง บทที่ ๕ พูดถึงความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของที่ดินกับผู้ใช้ที่ดิน การถือครองที่ดินและการปฏิรูปที่ดินแบบต่างๆ รวมทั้งปัญหาและข้อดีข้อเสียของแต่ละแบบ

บทที่ ๖ พุดถึงหน้าที่ของครอบครัวและลักษณะ
ของประชากรในชนบทการเปลี่ยนแปลงของประชากร
ชนบทในแง่ของขนาดและการอพยพย้ายถิ่น

บทที่ ๗ พุดถึงบทบาทของครอบครัวในการเชื่อม
โยงคนในชนบทเข้ากับคนในเมือง เช่น ระบบอุปถัมภ์
ตลอดจนชี้ให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงทางขนาดและ
โครงสร้างของครอบครัวในชนบทมีส่วนในการกระชับ
ความสัมพันธ์ระหว่างชนบทกับเมืองอย่างไรบ้าง

บทที่ ๘ เปรียบเทียบระบบความเชื่อและค่านิยม
ของสังคมชนบทประเพณีและสังคมชนบทที่กำลัง
เปลี่ยนแปลง

บทที่ ๙ และ ๑๐ พุดถึงการศึกษาในชนบท บท
บาทของการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการและการศึกษา
อย่างเป็นทางการ เป้าหมายและการศึกษาระบบโรง
เรียนในชนบทความแตกต่างทางการศึกษาระหว่าง
ชนบทกับเมือง บทบาทของการศึกษาในการกระตุ้น
ให้ชาวชนบทกระตือรือร้นที่เปลี่ยนแปลงสังคมของ
ตนให้ดีขึ้น

บทที่ ๑๑ และ ๑๒ พุดถึงระบบการปกครอง การ
ปกครองท้องถิ่นแบบต่างๆ การรวมกลุ่มของเกษตรกร
ความสัมพันธ์ระหว่างการปกครองในท้องถิ่นกับการ
ปกครองส่วนกลาง บทบาทของรัฐบาลกับการเปลี่ยน
แปลงทางสังคมในชนบทอุปสรรคต่างๆ ที่ขัดขวาง
การดำเนินงานเพื่อการพัฒนาชนบทของรัฐบาลส่วน
กลาง ในประเทศต่างๆ และบทสุดท้ายสรุปลักษณะ
ความสัมพันธ์ระหว่างชนบทกับเมืองในด้านต่างๆ

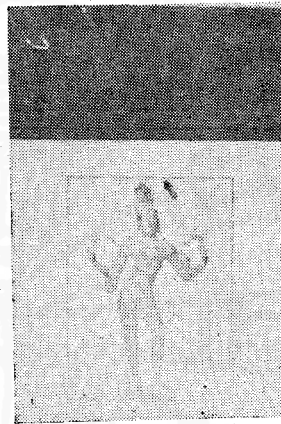
หนังสือเล่มนี้ได้เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับสังคมชน
บทด้านต่างๆ ไว้ทุกด้านอย่างมีระบบในลักษณะที่ไม่
ละเอียดซับซ้อนยากแก่การเข้าใจ ดังนั้นผู้อ่านหนังสือ
เล่มนี้น่าจะได้รับประโยชน์สมดังที่ผู้เขียนได้ตั้งใจให้
หนังสือเล่มนี้เป็นตำราเบื้องต้นที่แนะนำให้ผู้อ่านเข้า
ใจสภาพความเป็นไปและปัญหาของสังคมชนบทให้

กว้างที่สุด เพื่อจะได้สามารถศึกษาค้นคว้าปัญหาต่างๆ
เกี่ยวกับสังคมชนบทให้ละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้นต่อไปได้

จุไรรัตน์ จันทรธำรง

แผนกอิสระสังคมวิทยา ฯ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประวัติอารยธรรมอินเดีย

เพ็ชร สุมิตร

โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๒๐

๑๘๘ หน้า ราคา ๒๘.๐๐ บาท

หนังสือเล่มนี้ผู้เขียนเรียบเรียงมาจากตำราประ
กอบการเรียนการสอนวิชาอารยธรรมตะวันออก จุ
ประสงค์ก็เพื่อให้เป็นตำราประกอบการเรียนใน
ระดับมหาวิทยาลัย และผู้สนใจในสาขาวิชาอื่นๆ

เป็นที่น่าสังเกตว่าหนังสือภาษาไทยเกี่ยวกับประ
วัติอารยธรรมอินเดีย ตั้งแต่ยุคโบราณจนถึงปัจจุบัน
ในตลาดหนังสือค่อนข้างน้อยแม้ว่าจะเป็นวิชาที่เบิกสอน
ในหลายมหาวิทยาลัย (บางแห่งถือเป็นส่วนหนึ่งของ
วิชาพื้นฐาน หรือวิชาบังคับสำหรับผู้ที่เรียนเอกประ
วัติศาสตร์) ก็ตาม นอกจากหนังสือของอาจารย์เพ็ชร
สุมิตร เล่มนี้ แล้วเท่าที่พอจำได้ก็มี หนังสือประกอบ

การเรียน “วิชาประวัติศาสตร์อินเดีย” ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง เขียนโดยอาจารย์ประภัตร บุญ-ประเสริฐ และ *พบอินอินเดีย* ซึ่ง กรุณา กุศลาสัย แปลมาจาก “The Discovery of India” ของเนห์รู นอกจากนั้นก็มิอยู่ในลักษณะที่กล่าวถึงอินเดียอย่างสมบูรณ์พอที่จะใช้ประกอบการสอนได้ เพราะบางเล่มเป็นการมองอินเดีย จากสายตาของนักการศาสนา หรือนักท่องเที่ยวเท่านั้น

เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้เรียบเรียงเป็นแบบพงศาวดาร ผู้เขียนเริ่มต้นจับความตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในเอเชีย สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในอินเดีย เรื่อยมาจนถึงสมัยอังกฤษปกครองอินเดีย อิศรภาพของอินเดียและปาकिสถาน

บทที่ ๑-๓ เป็นการปูพื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับคำว่า อารยธรรม ความหมาย สาเหตุของการเกิดการเติบโตโดยการอ้างอิงนักประวัติศาสตร์ที่มีชื่อเสียง เช่น อาร์โนลด์ เจ ทอยน์บี เฮนรี ทอมัส บักกิล เป็นต้น

บทที่ ๔-๗ มุ่งเข้าเรื่องอินเดีย เริ่มจากลักษณะภูมิประเทศอินเดีย การค้นพบอารยธรรมโบราณบริเวณลุ่มแม่น้ำสินธุ และอารยธรรมบริเวณลุ่มแม่น้ำสินธุ การรุกราน และอารยธรรมของชนชาติอารยัน กำเนิดของศาสนาต่างๆ ในอินเดีย ซึ่งมีลักษณะร่วมกัน คือ การสะท้อนให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ที่กระจัดกระจาย ต่อสู้กันเองระหว่างรัฐ ลักษณะการเขียนทั้ง ๔ บทเป็นแบบบรรยายมากกว่าการวิเคราะห์ หรือแยกแยะประเด็นความสำคัญต่างๆ ให้เด่นชัด ซึ่งผู้อ่านที่เริ่มต้นศึกษาจะพบความยากลำบากในการสรุปความคิด และ ลักษณะสำคัญๆ เกี่ยวกับสังคมอินเดียในยุคนั้นบ้าง

การให้ความสำคัญกับคัมภีร์พระเวทมหากาพย์ รามายณะ และ มหาภารตะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับภควัดคีตาซึ่งเป็นแก่นของลัทธิฮินดูยิ่งน้อย

เกินไป เมื่อคำนึงถึงอิทธิพล ของคัมภีร์และวรรณคดีเหล่านี้ที่มีต่อสังคมอินเดีย ยกตัวอย่างเช่นในภควัดคีตาเน้นการกระทำตามหน้าที่ของวรรณะว่าเป็นจริยธรรมสูงสุด ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางระบบเศรษฐกิจ การเมืองจากระบอบประชาธิปไตย แบบบุพกาลในรูปสหามูบ้าน เป็นแบบราชาอาณาจักร ซึ่ง ราชะ โดยความร่วมมือของพราหมณ์ก้าวขึ้นมาใช้อำนาจมากขึ้น เช่นกัน

ในหัวข้อ “กำเนิดของศาสนาต่างๆ ในอินเดีย” ในหน้า ๖๕ ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นสาเหตุที่ชัดเจนประการหนึ่งของกำเนิดพุทธศาสนา และชนศาสตร์ว่า

“ชนชั้นสูงในอินเดีย โดยเฉพาะพวกที่อยู่ในวรรณะกษัตริย์เริ่มไม่พอใจที่พวกพราหมณ์มีอำนาจมากขึ้นไม่พอใจในพิธีการอันยุ่งสับสน ไม่พอใจที่จะเห็นอิทธิพลของคัมภีร์พราหมณ์มีเหนือชีวิตจิตใจคนมากขึ้นทุกที จากความไม่พอใจนี้ ทำให้มีผู้เริ่มก่อหลักปรัชญาใหม่ ๆ ขึ้นมากมาย” ประเด็นข้างต้นนี้ ผู้เขียนสรุปได้ชัดเจน แต่ถ้ามหาผู้เขียนขยายความไปถึงปรัชญาของพุทธศาสนาที่มีลักษณะต่อต้านระบบวรรณะซึ่งสอดคล้องกับความเติบโตของชนชั้นกลาง (พ่อค้า) ในสมัยนั้นแล้วก็จะทำให้ผู้อ่านได้เข้าใจมากขึ้นว่า ศาสนาพุทธได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางยิ่งในสมัยนั้นอย่างไร

บทที่ ๘-๑๑ เป็นระยะเวลาที่ราชวงศ์โมริยะ คุปตะ โมกุล ได้เข้ารวบรวมดินแดนส่วนใหญ่ของอินเดียไว้ในอำนาจ เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้เขียนไม่ได้เน้นให้เห็นลักษณะพิเศษอย่างหนึ่งของประวัติศาสตร์อินเดียควบคู่ไปด้วย คือ ความมั่งคั่งร่ำรวย ภายในชมพูทวีป การสู้รบแย่งชิงอำนาจกันระหว่างประเทศของรัฐบาลออกมาจนเมื่ออังกฤษเข้ามาครอบครองอินเดียแล้วนั้นแหละ อินเดียจึงสามารถรวมกันเป็นชาติที่มีจิตสำนึกร่วมกันได้

การบรรยายเหตุการณ์และอารยธรรมอย่างคร่าวๆ ในแต่ละยุค พอทำให้ผู้อ่านได้ความคิดบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งอารยธรรมยุคตะ ซึ่งถือกันว่าเป็นยุคทองของอินเดีย ผู้เขียนได้ให้รายละเอียดค่านับปรัชญา วรรณคดี การก่อสร้าง การปั้นรูป การวาดภาพ และศิลปวิทยาการต่างๆละเอียดมากกว่ายุคสมัยอื่นๆ เพียงแต่ผู้เขียนไม่ได้กล่าวถึงในแง่ระบบเศรษฐกิจนัก ทำให้เกิดความสงสัยในแง่ที่ว่าความเจริญรุ่งเรืองเหล่านั้นเกิดขึ้นได้เองลอยๆ โดยไม่มีฐานะทางเศรษฐกิจ กระนั้นหรือ แม้แต่อารยธรรมลุ่มน้ำสินธุ เมื่อ ๔,๐๐๐-๕,๐๐๐ ปี ก่อนนั้น เราก็พบยังฉางเป็นหลักฐานแสดง ความรุ่งโรจน์ทางเศรษฐกิจมาก่อน ระบบและพัฒนากการเป็นขั้นตอน เทคนิคในทางการค้า การเดินเรือ เหล่านี้ย่อมเป็นอารยธรรมส่วนหนึ่งทั้งสิ้น และยัง สามารถอธิบายเหตุผลที่เหตุใด “ยุคทอง” จำเพาะ ต้องมาเกิดในสมัยยุคตะได้อีกด้วย

บทที่ ๑๒-๑๓ เป็นบทที่กล่าวถึงสมัยอังกฤษปกครองอินเดียจนถึงอิสรภาพของอินเดียและปากีสถาน ผู้เขียนได้เริ่มต้นบทโดยการกล่าวย้อนให้เห็นอิทธิพลของชาติตะวันตกอื่นๆ ในเอเชียก่อนการเข้ามาของอังกฤษ การขยายอิทธิพลอังกฤษในอินเดีย รูปแบบการปกครองอินเดียของอังกฤษผ่านทางบริษัทการค้า การเผยแพร่การศึกษาในแบบตะวันตกแก่อินเดีย ระบบการเก็บภาษีของอังกฤษ กฎข้อปอ ย ปี ๑๘๕๗ มีผลให้รัฐบาลอังกฤษเข้าปกครองอินเดียโดยตรง ผลประโยชน์ที่อินเดียได้รับภายใต้การปกครองของอังกฤษ ที่สำคัญคือก่อให้เกิดหมู่ชนชั้นกลาง ผู้ได้รับการศึกษาทางตะวันตก และพัฒนามาเป็นกลุ่มชาตินิยมเรียกร้องเอกราชต่อไป บทบาทของคานธีต่อการเรียกร้องอิสรภาพปัญหาการแตกแยกระหว่างฮินดูและมุสลิมภายในอินเดีย นำมาซึ่งการแยกตัวเองเป็นอินเดีย และปากีสถานอย่างอิสระ ปัญหาการขัดแย้งระหว่างอินเดีย และปากีสถานกรณีแคชเมียร์ นโยบายต่างประเทศของสองประเทศ การปกครองประเทศหลังการได้รับอิสรภาพ

ทั้งหมดนี้ผู้เขียนได้เขียนได้อย่างกระชับรัด และได้นำเอาพอสมควร แต่การสรุปเหตุการณ์ถึง ๓ ศตวรรษ ซึ่งเป็นประวัติศาสตร์ช่วงที่มีเหตุการณ์สำคัญ และการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างมหาศาลภายในเนื้อที่อันจำกัด ๓๘ หน้า ทำให้ผู้เขียนไม่อาจให้รายละเอียดในประเด็นที่สำคัญๆ ได้เช่น

การพัฒนาการของขบวนการชาตินิยมซึ่งเริ่มต้นมาจากพวกปัญญาชนชั้นกลางรุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษาทางตะวันตก (หน้า ๑๕๓)

การที่คานธีพยายามเปลี่ยนสภาพของรัฐสภาจากลักษณะการเมืองแบบตะวันตกมาเป็นแบบผสมของตะวันออกและตะวันตก (หน้า ๑๖๑)

ด้วยเงื่อนไขอันเดียวกันนี้เองที่ทำให้ผู้เขียนไม่ได้กล่าวถึง เหตุผลที่เกิดขึ้นชั้นกลางรุ่นใหม่ขึ้นในอินเดียชนชั้นกลางซึ่งมีส่วนในการเปลี่ยนโฉมหน้าประวัติศาสตร์ชาติของตนเหล่านั้นเป็นผลผลิตมาจากการลงทุนด้านอุตสาหกรรม (โดยเฉพาะผ้าฝ้าย) ของอังกฤษในอินเดีย บางคนมาจากตระกูลพ่อค้าคนกลางติดต่อกับระหว่างอังกฤษและชาวพื้นเมือง ชนชั้นกลางเหล่านี้สามารถแสวงหาความร่วมมือจากมวลชนอินเดียส่วนใหญ่ได้โดยคนที่มีคุณสมบัติอย่างคานธีผู้สามารถ ถึงและกระตุ้นสำนึกทางการเมือง ความรู้สึกชาตินิยม ความกล้าหาญมุ่งมั่นในหมู่มวลชนผู้ยากไร้เหล่านั้นได้ด้วยบุคลิกและการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายผสมกับมวลชนส่วนใหญ่

กล่าวโดยสรุปหนังสือ *ประวัติอารยธรรมอินเดีย* เล่มนี้เป็นหนังสือที่มีผู้สนใจควรมีไว้ในครอบครองเล่มหนึ่ง เพราะบรรจุเนื้อหาตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงปัจจุบันได้อย่างครอบคลุม ภายใน ๑๘๘ หน้า ในลักษณะที่จำกัดนี้ย่อมมีประเด็นที่ขาดหายตกหล่น และไม่ได้ขยายความไปบ้างแต่นั้นไม่ได้หมายความว่าจะทำให้หนังสือเล่มนี้ด้วยคุณค่าทางวิชาการแต่อย่างใด ข้อ

วิจารณ์ทั้งหมดนั้นเป็นเพียงการแสดงความคิดเห็นตามประสาผู้สนใจที่ใคร่เสนอแนะเพื่อไม่ให้วงการประวัติศาสตร์ส่วนที่เกี่ยวกับอินเดีย ต้องซบเซาจนเกินไปเท่านั้น

พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม

คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พันธุ์

กฤษณะ จันทร เขียน

คำแก้ว อักนี แปล

สำนักพิมพ์ดวงกมล, ๒๕๒๑

๒๐๓ หน้า ๑๘ บาท

เมื่อได้ยินชื่อเรื่อง “พันธุ์” หลายคนอาจนึกว่าเป็นเรื่องขู่ว่าทำนองเดียวกับ “ผู้รักของเลกซ์ซัทเตอร์เลย์” แต่อันที่จริงแล้วทำได้เป็นเช่นนั้นไม่ เรื่อง “พันธุ์” เป็นวรรณกรรมอินเดีย ซึ่งกฤษณะ จันทร เป็นผู้เขียน และคำแก้ว อักนี แปลจากฉบับภาษาอังกฤษ ชื่อ “A Thousand Lovers” นวนิยายเรื่องนี้ ผู้เขียนได้สะท้อนภาพการกดขี่เอารัดเอาเปรียบสตรีเพศ ที่สังคมอินเดียได้ดำรงไว้ และสืบทอดกันมานาน จนคนส่วนใหญ่ในสังคมทั้งชายและหญิงไม่เพียงแต่ชาชิน ไม่รู้สึกถึงความอยุติธรรมนี้เท่านั้น หากยังยอมรับและมีส่วนในการพิทักษ์ชนบประเพณีอันกดขี่นี้ให้ดำรงอยู่ต่อไปอีกด้วย โดยเฉพาะในสังคมของชนเผ่าเร่ร่อน หรือยิปซีของอินเดีย ที่กล่าวถึงในนวนิยายเรื่องนี้ ผู้หญิงถูกตีราคาประดุจทรัพย์สินชิ้นหนึ่ง ที่ผู้ชายซึ่งเป็นเจ้าของมีสิทธิที่จะขายเธอได้ตลอดเวลา ไม่ว่าเธอจะอยู่ในสภาพลูกสาวหรือภรรยาของชายนั้น ดังปรากฏเป็นคตินิยมว่า “ผู้หญิง ม้าตัวเมีย แล้วก็ที่ดิน มีไว้สำหรับขาย” (หน้า ๒๓) ทั้งนี้ผู้หญิงชน

เผ่าเร่ร่อนจึงมีราคาค่าตัวสูง แต่ทั้งนี้มิใช่เพราะสังคมยกย่องให้เกียรติเธอหรือหากเป็นเพียงเพราะเหตุผลที่พวกเขาสามารถหาเงินได้เก่งกว่าผู้ชายเท่านั้นเอง ผู้หญิงเหล่านี้ได้ถูกชนบประเพณีของสังคมที่ผู้ชายเป็นใหญ่ กำหนดให้ต้องรับภาระหาเงินเลี้ยงครอบครัว ซึ่งรวมถึงผู้ชายที่เป็นพ่อและสามีของเธอ ด้วยวิธีการต่างๆ เป็นต้นว่าขอทาน ลักเล็กขโมยน้อย หรือขายข้าวของต่าง ๆ แม้กระทั่งขายตัวเพื่อบำเรอความใคร่ของบรรดาผู้ชายชาวเมือง ซึ่งมุ่งจะปลดปล่อยอารมณ์ของตนโดยเสียเงินน้อยที่สุด การที่พวกผู้หญิงเร่ร่อนต้องยอมขายตัวเพื่อเลี้ยงตัวเองและครอบครัว ในขณะที่พวกผู้ชายได้แต่กินเหล้าเมาหยำเปและล้างผลาญเงินทองที่มาจากหยากเหี่ยวแรงงานของผู้หญิง โดยเล่นการพนันอย่างเอาเป็นเอาตายนั้น ถือว่าเป็นเรื่องปรกติธรรมดาของสังคมอันวิปริตนี้ และด้วยเหตุนี้เองพวกเขาก็มีฐานะเป็นหญิง “พันธุ์” ไปโดยปริยาย อันเป็นที่มาของชื่อเรื่อง

อย่างไรก็ตาม ในแวดวงของสังคมอันเอารัดเอาเปรียบและกดขี่ทางเพศนี้ ผู้เขียนได้ให้ ลอจี ตัวเอกของเรื่อง ซึ่งเป็นเด็กสาวสวยในชนเผ่าเร่ร่อน กบฏต่อชนบประเพณีของเผ่า และไม่ยอมดำเนินตามกระแสสังคมอันอยุติธรรม ลอจีได้ฝันที่จะมีบ้านเป็นหลักแหล่ง มีชีวิตครอบครัวที่ผาสุก และมีชายที่เธอรักและรักเธออย่างแท้จริงเพียงคนเดียว ด้วยเหตุนี้เธอจึงไม่ยอมลดคุณค่าของตนเองลงเป็นสินค้าหรือวัตถุบำเรอความใคร่ ไม่ว่าผู้เสนอซื้อจะให้ราคางามเพียงใดก็ตาม ลอจีเป็นตัวอย่างของผู้หญิงที่มีความทะนงในศักดิ์ศรีและคุณค่าของความเป็นคน เธอได้พยายามดิ้นรนต่อสู้กับความอยุติธรรมของสังคมและประเพณีอย่างหาว่าหาจนถึงที่สุด เพื่อที่จะหลุดพ้นจากแอกที่กดขี่เธออยู่ จนกระทั่งเธอต้องประสบกับชะตากรรมอันน่าเศร้าสลดในชีวิต

ถึงแม้การต่อสู้ของลอจีจะไม่บรรลุผลอันน่าพึงใจก็ตาม แต่ก็นับว่าการกระทำของเธอได้เป็นแรงกระตุ้นให้ผู้หญิงร่วมเผ่าตื่นตัวตระหนักในสิทธิเสรีภาพ

และความเป็นคนเท่าเทียมกับชาย แล้วร่วมกันสลัก
โซ่ตรวนและความกีดกันเก่าแก่ที่ฝังแน่นในจิตใจออกไป
ไม่ยอมให้ผู้ชายกดขี่ตั้งแต่ก่อน การที่ลาลิสามารถ
ปลุกกระแสสำนึกอันถูกต้องชอบธรรมของหญิงร่วม
เผ่ากับเธอได้ แม้เพียงจำนวนน้อยและในช่วงระยะเวลาอันสั้นก็ตาม
ก็นับว่าเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจและสมควรที่จะได้รับการยกย่องอย่างยิ่ง เพราะผู้ที่กล้าผืน
กระแสความคิดของสังคมอันกดขี่ที่สืบทอดกันมานาน
เช่นนี้ ย่อมเป็นผู้มีจิตใจเข้มแข็งเด็ดเดี่ยวโดยแท้ และ
ลาลิเองก็ได้พิสูจน์ถึงความมีจิตใจมั่นคงและทะนงใน
ศักดิ์ศรีของตนอย่างคงเส้นคงวามาโดยตลอดตั้งแต่กัน
จนจบ แม้ในตอนท้ายเมื่อเธอกลายเป็นขอทานคา
บอหน้าตาอัปลักษณ์ไปแล้วก็ตาม ความทะนงใน
ศักดิ์ศรีของเธอก็มิได้มอดดับเลย ดังนั้น เมื่อเธอ
ทราบว่าคุณชายที่เธอรักส่งรณานิคมมาให้โดยไม่มีจด
หมายและไม่ระบุที่อยู่ของผู้ส่ง เธอจึงปฏิเสธไม่ยอมรับ
รณานิคมชิ้นนั้น ทั้งๆที่ในขณะนั้นเธออยู่ในสภาพอด
อยากไม่ได้อินอาหารมาถึงสามวัน เธออาจหาญพอที่
จะบอกบุรุษไปรษณีย์ว่า “รณานิคมนี้ไม่ใช่ของฉันหรอก
มันสำหรับหญิงขอทานคาบอคนหนึ่งเท่านั้น ส่งให้
คืนเขาไปเถอะ” (หน้า ๒๐๒-๒๐๓) แล้วเธอก็ออก
จากบ้านซึ่งเธอได้ผืนจะมีมานานักหนา เวรือนขอ
ทานเลี้ยงชีพด้วยลำแข้งของตนเอง

เมื่อพิจารณาการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยตัวเองจาก
แอกแห่งการกดขี่ทางเพศของลาลิแล้ว ทำให้ตระหนัก
ว่าอุปสรรคสำคัญของการต่อสู้เพื่อสิทธิและความเสมอ
ภาคของหญิงนั้น สืบมาจากบรรดาผู้หญิงเอง เพราะ
ผู้หญิงจำนวนไม่น้อยยังพอใจที่จะรับสภาพอันกดขี่ทาง
เพศอยู่ต่อไป ดังเช่น *โรตี* หญิงเผ่าเวรือนซึ่งเห็นว่าการ
ต่อสู้ดิ้นรนและไม่ยอมขายตัวของลาลิเป็นเรื่องโง่
เขลา โรตียังยึดมั่นในความคิดเก่า คือเห็นว่าเมียที่ดี
ต้องยอมเป็นเบี้ยล่างสามี “....เพราะหล่อนคิดว่ามันเป็น
สิทธิของผัวที่จะปฏิบัติต่อเมียเยี่ยงทาสรับใช้....”
(หน้า ๓๙) และผู้หญิงอีกหลายคนก็มีความคิดเห็นทำ
นองเดียวกับ *ดิล อะรว* อดีตคาราภาพยนตร์ผู้มีชื่อเสียง

ซึ่งลาลิรู้จักในคุก ดิล อะรวเห็นว่าการศึกษาที่หนักกับความ
บริสุทธิ์ของตัวเองเป็นเรื่องโง่เขลา ผู้หญิงควรจะใช้
ความเป็นเพศหญิงของตนกอบโกยประโยชน์ใส่ตนให้
มากที่สุด เพราะ “...เพศเป็นอาวุธที่เต็มไปด้วยพลัง
ซึ่งนางมีอิสระที่จะนำมาใช้เพื่อสร้างความก้าวหน้าให้
กับชีวิต โดยแยกเอาความรู้สึกกับผิดชอบออกไปเสีย”
(หน้า ๑๕๘)

สำหรับเหตุผลที่ว่าเหตุใดสังคมที่กดขี่ทางเพศจึง
ดำรงอยู่ได้ยืนนานนั้น ผู้เขียนได้อธิบายด้วยคำพูด
สรุปสั้นๆง่ายๆ แต่แจ่มแจ้งของลาลิ ที่กล่าวกับ *ซุซัน*
ผู้อำนวยการเรือนจำ ว่า “...แม้แต่พระเจ้าก็เป็นผู้ชาย
คนใหญ่คนโตในโลกล้วนแต่เป็นผู้ชาย แล้วฉันจะไป
หวังความยุติธรรมจากเขาได้อย่างไร” (หน้า ๑๒๕)
คำกล่าวนี้น่าจะเป็นเหตุผลที่ดีสำหรับกระตุ้นให้เกิด
การเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิความเสมอภาคของสตรี
เพราะทราบได้ที่ผู้ชายยังเป็นใหญ่ในสังคม ทราบนั้น
ผู้หญิงย่อมอยากที่จะได้รับความยุติธรรม ทั้งนี้สอดคล้อง
กับความจริงที่ว่า ชนชั้นใดเป็นใหญ่หรือมีอำนาจ
ในสังคม ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมเป็นไปเพื่อผลประโยชน์
ของชนชั้นนั้น

นอกจากนวนิยายเรื่องนี้ได้สะท้อนภาพการกดขี่
ทางเพศแล้ว ยังชี้ให้เห็นการกดขี่ทางชนชั้นที่มีอยู่ใน
สังคมอินเดียอีกด้วย คือเมื่อลาลิได้พยายามดิ้นรนหา
เงินมาใช้หนี้ *คุมาร* เพื่อปลดปล่อยตนเองโดยไม่ยอม
ขายตัวนั้น เธอถูกสังคมประณามว่าละเมิดประเพณี
ของเผ่า และฝ่าฝืนกระแสความคิดของสังคม ดังนั้น
แทนที่เธอจะได้รับความเห็นอกเห็นใจและความช่วยเหลือ
จากคนในสังคม ตรงกันข้าม เธอกลับถูกต่อต้าน
อย่างเต็มที่จากผู้คนรอบด้าน การกระทำของเธอ
กลายเป็นความไม่ถูกต้องชอบธรรมในสายตาและ
ความคิดของคนทั่วไปที่เคยชินอยู่กับสภาพการกดขี่
ทางเพศควบคู่ไปกับการกดขี่ทางชนชั้น ผู้คนที่รู้เรื่อง
ของเธอต่างเยาะเย้ยถากถางซ้ำเติม และเลิกให้ทาน
ในเวลาเดียวกันก็ระมัดระวังจับตาดูเธออย่างใกล้ชิด
ไม่ให้เธอมีโอกาสขโมยข้าวของเล็กๆ น้อยๆ ไปขาย

ตั้งแต่ก่อน ทั้งนี้เพื่อมิให้เธอหาเงินไปใช้หนี้ कुमार ได้ตามสัญญา ความคิดและการกระทำของคนเหล่านี้สะท้อนให้เห็นการกดขี่ทางชนชั้นที่สังคมอินเดียรับทอดกันมาเป็นเวลาหลายศตวรรษ และสังคมยังแสดงท่าทีให้ปรากฏว่าพร้อมที่จะพิทักษ์ชนบดประเพณีเก่าๆ อันมีบทบาท ดังเช่นการแบ่งชั้นวรรณะของคนให้ดำรงอยู่ต่อไป สังคมเหยียดหยามพวกหญิงเร่ร่อนว่าเป็นพวกต่ำช้า ราคะรุนแรง ไม่มีสิทธิที่จะรักศักดิ์ศรีเหมือนกับหญิงในตระกูลผู้ดี พวกเธอถูกกีดกันมิให้แต่งงานกับชายชาวเมือง ถึงกรณีของลาลจี เธอถูก *บาวจี* พ่อของกุลชายคนรัก ขอร้องให้เลิกกับกุล โดยอ้างเหตุผลว่า “ถ้าเธอแต่งงานกับเขา สังคมของฉันทันจะคงพากันเหยียดหยามฉันทันแน่” (หน้า ๘๔) และกุลเองก็ถึงกับถูกพ่อตัดขาดไล่ออกจากบ้าน เพราะมีความสัมพันธ์กับลาลจี แต่ถึงกระนั้นก็มีข้อน่าสังเกตว่ากฎเกณฑ์ของสังคมที่ถูกยกมาอ้างนั้น แท้ที่จริงแล้วมีความสำคัญน้อยกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว เพราะปรากฏว่าในเวลาเพียงไม่กี่นาทีต่อมาหลังจากที่ได้ขอร้องให้ลาลจีเลิกกับลูกชายของตน บาลูจิกกลับเสนอขอแต่งงานกับลาลจีเสียเองโดยไม่ใยดีต่อความเห็นของสังคมเลยแม้แต่น้อย พฤติกรรมเช่นนี้ย่อมสรุปเป็นอื่นไปไม่ได้ นอกจากว่าผลประโยชน์ส่วนตัวย่อมอยู่เหนือเหตุผลใดๆ ทั้งสิ้น

อนึ่ง สืบเนื่องมาจากผลประโยชน์นี้เอง คดีของลาลจีจึงได้ก่อให้เกิดความวุ่นวายขึ้นในสังคม เพราะกลุ่มผู้สูญเสียผลประโยชน์ต่างเป็นเคียดเป็นแค้นที่คดีของลาลจีกระทบกระเทือนผลประโยชน์ของเขา ในที่สุดสังคมชาวเมืองก็ถูกจุดชนวนให้เกิดภัยพิบัติ พวกเร่ร่อนอย่างรุนแรง จนกลายเป็นฝูงชนที่บ้าคลั่งบุกเข้าขับไล่และเผาทำลายที่พักของชนเผ่าเร่ร่อน ตลอดจนทำร้ายร่างกายอย่างป่าเถื่อนที่สุดประดุจสัตว์ป่า “...เขาไม่ได้ถามก่อนเลยว่าเหยื่อเหล่านั้นได้เคยทำความเจ็บแค้นอะไรไว้ให้กับเขา หรือว่าเพราะอะไรกัน เขาจึงได้เกลียดชังคนเหล่านั้นถึงเพียงนี้ ถ้าถามของเขาสูญเสีย

หายไปพร้อมกับการใช้เชียวและเลืกับกับความโหดร้ายป่าเถื่อนต่อสิ่งที่อยู่เบื้องหน้า” (หน้า ๑๓๘) และ “...แล้วคุณก็พบกับภาพอันน่าสยดสยอง อันธพาลคนหนึ่งจับกุมตัวผู้หญิงคนหนึ่งไว้ แล้วใช้มีดเฉือนเสื้อผ้าของนาง เขาจะใช้มีดฉีกก็ได้ แต่การใช้มีดมันช่วยให้จิตใจของสัตว์ป่าในตัวเขาลุกโชนขึ้นมาด้วยความพอกพอกใจ และอันธพาลอีกจำนวนหนึ่งซึ่งกำลังเฝ้ามาตามก๊วยกรุกกันเข้ามาพร้อมกับให้ร้องและเต้นไปรอบๆ ตัวนาง คุณถึงกับต้องยกมือขึ้นปิดตา” (หน้า ๑๓๘) ภาพและความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับกุลในตอนนั้น คงจะทำให้ผู้อ่านหลายคนนึกย้อนไปถึงเหตุการณ์ที่คล้ายคลึงกันเมื่อ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๔ บ้างกระมัง

สรุปแล้วนวนิยายเรื่อง “พันธุ” นับว่ามีคุณค่าควรแก่การอ่านอย่างยิ่ง เพราะไม่เพียงแต่ผู้อ่านจะได้ความบันเทิงค่านเนื้อหาเท่านั้น ยังได้สาระต่าง ๆ อีกมากมาย ทั้งนี้เนื่องจากผู้เขียนได้พยายามหยิบยกปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมมาสอดแทรกไว้ในเรื่อง เพื่อให้ผู้อ่านวิเคราะห์วิจารณ์และได้แง่คิดอันเป็นประโยชน์ด้วย เป็นต้นว่าผู้เขียนได้แสดงธาตุแท้ของมนุษย์ว่ามักหลงใหลผูกพันอยู่กับรูปร่างนอกอย่างเห็นวามแน่นอน รูปสมบัติจึงมีความสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับลาลจีเป็นตัวอย่งที่ดีที่สุดในเรื่องนี้ เพราะคนแรกเมื่อลาลจียังมีความสวยสะกดตาอยู่นั้น เธอเป็นที่ปรารถนาของชายทั่วไป ทุกคนมุ่งหวังจะได้ตัวเธอทั้งนั้น แม้ชูป จันเองก็คลั่งใคล้ใหลหลงนักโทษสาวถึงขนาดจะยอมสละตำแหน่งการงานอันมีเกียรติและพาเธอไปปารีส แต่เมื่อสภาพการณ์เปลี่ยนแปลงไป ลาลจีกลายเป็นหญิงตาบอดรูปร่างหน้าตาอัปลักษณ์เพราะโรคฝีดาษ เธอกลับถูกรังเกียจ ไม่มีใครปรารถนาตัวเธออีก แม้กระทั่งกุลซึ่งดูเหมือนว่ารักเธออย่างจริงใจ ก็ตีตัวออกห่างไปในที่สุด เนื้อเรื่องตอนนี้คงทำให้ผู้อ่านเห็นสังขรณ์ของความอนิจจังได้อย่างแจ่มแจ้ง และเข้าใจธาตุแท้ของมนุษย์ดีขึ้นจนไม่กล้าปรักปรำกุล เพราะไม่แน่ใจว่าตัวเองจะไม่ทำอย่างกุลถ้าต้องตกอยู่ในสภาพเดียวกัน

อีกประการหนึ่งผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่า ผู้ที่เห็นอกเห็นใจคนยากจน และพร้อมที่จะช่วยเหลืออย่างจริงจังโดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ นั้น มิใช่ใครอื่นเลย หากเป็นผู้ที่อยู่ในฐานะเดียวกันนั่นเอง ดังกรณีของลาจีผู้ที่สละเงินที่มีอยู่ คนละเล็กละน้อยให้เธอนำไปใช้หนี้ कुमारนั้น ล้วนเป็นพวกคนงานซึ่งมีฐานะยากจนทั้งสิ้น ให้อันประเสริฐเช่นนี้ลาจีไม่อาจหาได้ในคนพวกอื่น ไม่ว่าจะเป็น *มาโร* คนขายผลไม้, *ระสิก* *ลาด* นายสถานี, หรือบาลูจี พ่อของกุล และแม่แต่ซูบ จัน ผู้อำนวยการเรือนจำ พวกเหล่านี้ล้วนแต่ยื่นมือเข้ามาช่วยโดยมุ่งหวังตัวเธอเป็นเครื่องตอบแทนทั้งนั้น

นอกจากนี้ ผู้อ่านจะได้แลเห็นถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมนั้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากความบกพร่องของระบบเศรษฐกิจแบบมือใครยาวสาวได้สาวเอา ซึ่งทำให้เกิดการคอร์รัปชันขึ้นคานขึ้นในวงราชการ และก่อให้เกิดคดีอาชญากรรม ลักทรัพย์ คดโกงฉ้อฉลมากมาย

สำหรับในด้านการวางโครงเรื่องและดำเนินเรื่องนั้น ผู้เขียนมีวิธีการที่ชวนให้อ่านสนใจติดตาม โดยเฉพาะการกำหนดให้สถานีรถไฟแห่งเดียวกัน และผู้คนกลุ่มเดียวกัน เป็นฉากและส่วนประกอบทั้งในตอนเริ่มเรื่องและจบเรื่อง เพื่อชี้ให้เห็นความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของมนุษย์ทั้งร่างกายและจิตใจนั้น ผู้เขียนทำได้ดียิ่งอย่างน่าชมเชย

กล่าวได้ว่าโดยส่วนรวมแล้ว การดำเนินเรื่องเป็นไปอย่างมีศิลปะ และจงใจผู้อ่านได้เป็นอย่างดี แต่ก็มิใช่ว่าตอนที่ดูจะขาดเหตุผลและความสมจริงไปบ้าง ที่น่ากลัwdังคือตอนที่ลาจีรวบรวมเงินสำหรับใช้หนี้ कुमार ได้ครบจำนวนภายในกำหนดสัญญาพอดีนั้น ผู้อ่านเกิดอารมณ์ร่วม ดีใจที่ลาจีจะได้เป็นอิสระและแต่งงานกับกุลสมปรารถนา สำหรับลาจีเองก็ย่อมจะดีใจเป็นพิเศษ และคงจะตระหนักดีว่าเงินก้อนนั้นมีความหมายสำหรับชีวิตของคนเพียงไร ดังนั้นลาจีจึงได้ใส่หม้อผัดกินไว้ใต้ที่นอน แต่แล้วผู้เขียนก็จงใจให้ลาจีสูญเสียเงินก้อนสำคัญนี้ไปด้วย วิธีง่าย ๆ อย่างไม่น่าเป็นไปได้ เพราะมีวสันตใจเสียกลองก่อนรับตุ๊กใบไม้ผลิจนลืมเงินเสียสนิทและวิ่งออกจากกระโจมไปมีอุปสรรคต่างๆ ที่โดยเหตุผลแล้ว ลาจีควรจะนึกถึงเงินก้อนนั้นในทันทีที่ลืมตาขึ้นมาเสียด้วยซ้ำ ในเมื่อลาจีเอง

ก็มีใจคอจืดที่จะปลดปล่อยตนเองจาก कुमार อยู่แล้ว เนื้อเรื่องตอนนั้นจึงค่อนข้างขาดความสมจริงอย่างน่าเสียดาย ทำให้ผู้อ่านอดรู้สึกไม่ได้ว่า ผู้เขียนจงหาช่องทางให้ลาจีสูญเสียเงินไปโดยวิธีอื่นที่ดีกว่านี้ไม่ได้อีกแล้ว

ถึงอย่างไรเรื่อง “พันซู่” ก็มีค่าที่เป็นอันมากจนสามารถมองข้ามข้อบกพร่องเล็กๆ น้อยๆ ได้ อีกทั้งในบทกล่าวนำก็มีคุณค่าเพราะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจและติดตามงานเขียนของ *กฤษณะ จันทร* ได้ตรงตามเป้าหมายยิ่งขึ้น

ในส่วนของผู้แปล คือ *คำแก้ว อัคนันท์* แม้ชื่อจะยังไม่เป็นที่คุ้นหูผู้อ่าน แต่ก็สามารถใจที่คนหนุ่มสาวมีความสามารถไม่แพ้นักแปลรุ่นเก่าแต่อย่างใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในความพยายามเลือกสรรวรรณกรรมที่มีคุณค่าสาระมาเสนอแก่ผู้อ่านในครั้งนี้

เสาวภา เจริญขวัญ

คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Mussolini: An Intimate

Biography by His Widow

Rachele Mussolini as told to Albert Zarca

N.Y. Pocket Books Comp.

๑๕๗๗, ๓๐๘ หน้า

ภาพประกอบ \$ 2.50

“ดิฉันรู้ว่าตัวเองเห็นแก่ตัว แต่ดิฉันก็คิดถึงคุณด้วยนะ ดิฉันต้องการให้คุณหยุดทันเวลาและกลาย

เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ในขณะที่คุณยังมีชีวิตอยู่และอุทิศชีวิต ๑๐ หรือ ๑๕ ปี สำหรับภรรยาและลูก ๆ หลังจากที่คุณได้ให้กับการเมือง ๓๐ ปี ชีวิตการเมืองมันสนุกปรกเกินกว่าที่จะเป็นสิ่งที่งามอยู่ตลอดเวลา...” นั่นคือคำปรารภและความปรารถนาของผู้หญิงที่ได้ชื่อว่าเป็นเมีย แม่ และเพื่อนคู่ทุกข์ยากของเบนนิโต มุสโสลินี ในปี ค.ศ. ๑๙๓๖ แต่มันเป็นเพียงความฝันและความปรารถนาที่ไม่มีทางเป็นไปได้ เพราะราเชล มุสโสลินี ภรรยาที่สามของเธอถูกพรหมลิขิตกำหนดทางชีวิตของการที่ต้องยุ่งเกี่ยวกับการเมืองและมีภาระหน้าที่นำประเทศไปสู่จุดหมาย (ของความรุ่งโรจน์และเป็นมหาอำนาจ) เคียวที่เธอสามารถจะทำได้คือสนับสนุนให้กำลังใจและยืนหยัดเคียงข้างเขา ขณะเดียวกันก็ต้องพยายามให้คนอื่น ๆ เข้าใจในภาพพจน์และตัวจริงที่ถูกต้องของมุสโสลินี (ทั้งนี้เพราะคนส่วนใหญ่เห็นว่าเขาคือเผด็จการที่บ้าอำนาจและกระหายสงคราม และ ฯลฯ อันเป็นภาพบิดเบี้ยวไม่ตรงกับความเป็นจริง) เหตุผลประการหลังคงกล่าวถึงเป็นที่มาและจุดมุ่งหมายของหนังสือเล่มนี้

หนังสือแบ่งเป็น ๒๕ บทสั้น ๆ โดยปูพื้นจากพรหมลิขิตที่กำหนดชะตาชีวิตของมุสโสลินี ชีวิตในวัยหนุ่ม ความรัก การก้าวสู่อำนาจ และภาพหลายหลากที่เกี่ยวกับมุสโสลินี ในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และอื่น ๆ ตามลำดับ ในฐานะภรรยาคู่ทุกข์ยาก ราเชลเชื่อว่าเธอคือผู้ใกล้ชิดกับมุสโสลินีมากที่สุดและไม่มีใครจะให้ภาพที่แจ่มชัดถูกต้องได้เท่าเทียมเธอ หนังสือจึงนำเสนอที่ไม่เพียงแต่เป็นการเขียนเพื่อปกป้องศักดิ์ศรีและเกียรติยศของมุสโสลินีหากยังรวมถึงครอบครัวของเขาอีกด้วย และที่น่าสนใจมากกว่านั้นคือความพยายามของผู้หญิงคนหนึ่งที่กำลังขึ้นมาชี้แจงอย่างอาจหาญให้โลกรู้ว่าแท้จริงทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับสามีของเธอและบทบาทของเขามีความบิดเบี้ยวอยู่มาก และนั่นคือความต่างพรัยประอะเปื้อน

ที่เธอมีหน้าที่ต้องแก้ไข ความฉีกและข้อเสนอของเธอไม่ว่าจะถูกหรือผิดจึงเป็นสิ่งที่ไม้อาจเผิกเฉยได้อย่างน้อยภาพก้านกลับจากประสบการณ์ชีวิตส่วนตัวและเหตุผลที่เธอพยายามนำมาแก้ต่างให้สามีก็มีความน่าสนใจทั้งมีส่วนเพิ่มความมีชีวิตชีวา ให้กับประวัติศาสตร์ ในส่วนที่เกี่ยวกับชีวิตและบทบาทของมุสโสลินี บุรุษผู้ที่ครั้งหนึ่งสร้างความสั่นสะเทือนให้กับโลกและประวัติศาสตร์ของประเทศอิตาลี

ข้อแก้ต่างที่ฉลาดและเป็นทางออกทั้งทางมาสำหรับการกระทำทุกอย่างของมุสโสลินีที่ราเชลเสนอให้อ่านคือพรหมลิขิต เธอแนะว่ามุสโสลินีมีชะตาชีวิตที่ต้องพัวพันกับอำนาจและการเมือง ฉะนั้นความคิดและพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจึงมิใช่ผลจากความผิดพลาดของบุคคลหากมาจากพรหมลิขิตที่กำหนดไว้ซึ่งไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ข้อเสนอดังกล่าวเป็นการตีกรอบให้อ่านยอมรับและยอมจำนนต่อสิ่งที่พิสูจน์ไม่ได้ ทั้งปฏิเสธความสำคัญของสภาพแวดล้อมที่มีส่วนหล่อหลอมกำหนดความคิดและพฤติกรรมของมนุษย์ การแสวงหาอาณานิคมช่วง ค.ศ. ๑๙๒๒-๑๙๓๒ มีอาจกล่าวได้ว่าเป็นบงการจากสวรรค์ มุสโสลินีต้องการอาณานิคม เพราะต้องการหันเหความขัดแย้งทางการเมืองภายในสู่ภายนอก ความปรารถนาในอำนาจและชื่อเสียง ตลาคและวัตถุดิบ และบทบาทใหม่ของประเทศ ฯลฯ หรือสงครามกับเอธิโอเปีย ปี ค.ศ. ๑๙๓๕ ก็คือจุดประเดิมสำหรับเกียรติยศและชัยชนะของกองทัพและการกรุยทางสู่ความเป็นมหาอำนาจ การก้าวสู่อำนาจของฮิตเลอร์ในเยอรมัน ซึ่งสร้างความตึงเครียดในยุโรปเปิดโอกาสให้มุสโสลินีดำเนินการอย่างสะดวก การลอบสังหารกษัตริย์ของยูโกสลาเวีย ซึ่งมาตรการได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลอิตาลี ความต้องการสงครามเพื่อเกียรติยศและการแก้แค้นความปราชัยของอิตาลีต่อเอธิโอเปีย ในปี ค.ศ. ๑๙๔๐ และอื่น ๆ คือองค์ประกอบที่มีส่วนผลักดันให้มุสโสลินีคิดและดำเนินการ การแก้ต่างของราเชล มุสโสลินี

(ซึ่งรวมถึงกรณีอื่น ๆ) จึงขาดน้ำหนัก และไร้ซึ่งเหตุผล มุสโสลินีและภรรยาเชื่อในโซคลางและอำนาจลึกลับ อุปนิสัยดังกล่าวคือข้อบกพร่องและจุดอ่อนของความขาดในเหตุผล ความไร้หลักการและไม่เป็นวิทยาศาสตร์ การยอมจำนนต่อโชคชะตา คือความฉลาดที่จะรู้และคุณสมบัติดังกล่าวมิใช่ลักษณะของผู้นำที่ดีซึ่งมีภาระต้องพินำนำสังคมไปสู่สิ่งที่ดีกว่า การกล่าวอ้างที่ว่ามุสโสลินีทำทุกอย่างเพื่อประชาชน และคิดถึงผู้อื่นตลอดเวลา ราเชลไม่มีหลักฐานมาสนับสนุนด้วยคำดังกล่าวหรือหากมีก็เป็นเหตุผลที่อ่อนไวน้ำหนัก กรณีรัฐสภา ประชาชน ถัดกันสงครามแท้มุสโสลินีดำเนินการโดยพลการด้วยการเข้าสู่สงครามอย่างถึงกันและไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น ๆ มิอาจกล่าวได้ว่าเขาคิดถึงประชาชน หรือการอ้างของราเชลที่ว่าสงครามโลกครั้งที่สองอาจหลีกเลี่ยงได้หากแท้มุสโสลินียึดมั่นและเคารพในสนธิสัญญาที่ทำกับเยอรมัน และถูกสัมพันธมิตรบีบให้เข้าสู่สงครามทั้ง ๆ ที่เขาต้องการสันติภาพก็เป็นเหตุผลที่ฟังไม่ขึ้น

ปรัชญาเมธีที่มีชื่อคนหนึ่งของโลกกล่าวว่าสงครามคือสุรกายแห่งการเข่นฆ่าซึ่งกันและกันในกลุ่มมนุษย์ และสงครามในประวัติศาสตร์แบ่งออกเป็นสองประเภท คือสงครามที่เป็นธรรมกับสงครามที่ไม่เป็นธรรม แท้มุสโสลินีกลับเห็นว่าสงครามคือชีวิต คือความนิรันดร์และเป็นที่มาของทุก ๆ สิ่ง เขาเชื่อว่าชาติ จะมั่นคงอยู่ได้ก็ด้วยการทำสงครามทุก ๆ ๒๕ ปี ตลอดระยะเวลาของการอยู่ในอำนาจมุสโสลินีหลงใหลคลั่งไคล้ในสงครามและพยายามปลุกฝั่ง “สถาบันสงคราม” ในความคิดของเยาวชนหนุ่มสาว ลูกชายของมุสโสลินี เขียนหนังสือเกี่ยวกับประสบการณ์ของการรบในสงครามเอธิโอเปีย โดยมีจุดมุ่งหมายจะชี้ให้เยาวชนชาวอิตาลีเห็นความสวยงามของการรบและเขาแนะนำเยาวชนทุกคนในวันหนึ่งควรพยายามเข้าสู่สงคราม เพราะมันเป็นกีฬาที่ตื่นเต้นและงดงาม สมบูรณ์แบบที่สุดในบรรดากีฬาอื่น ๆ ฉะนั้นจึงไม่น่าแปลกใจนักที่จะมีกฎหมายบังคับให้เยาวชนเข้ารับใช้ประเทศตั้งแต่อายุ ๘ ขวบขึ้นไป การจัดตั้งเยาวชน

ฟาสซิสต์ การขยายอำนาจและแสวงหาอาณานิคมเพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับประเทศและอื่น ๆ ล้วนเป็นการสนับสนุนความคิดของมุสโสลินีในการทำสงครามเพื่อสงคราม (war for war's sake) ความกึกและความเชื่อดังกล่าวถูกต้องหรือไม่ ราเชลไม่ได้ตอบคำถามเหล่านี้ทั้งไม่พยายามหาเหตุผลมาดลล้างข้อกล่าวหาดังกล่าว เธอปกป้องและพยายามแนะนำมุสโสลินีรักษาสันติภาพและความสงบสุขในยุโรป ข้ออ้างดังกล่าวไร้น้ำหนักอย่างมาก จริงอยู่มุสโสลินีอาจมีส่วนผลักดันให้มีการเจรจาที่มีวินัย แต่จุดมุ่งหมายมิใช่สันติภาพ อิตาลียุคนี้ยังไม่พร้อมที่จะทำสงคราม การเจรจาจึงเป็นการยืดเวลาออกไปชั่วขณะหนึ่ง อังกฤษและฝรั่งเศสรู้สึกว่าค่าของสงครามหลักเสี่ยงไม่พ้น หลังจากการเจรจาทั้ง ๒ ประเทศเริ่มเตรียมพร้อมที่จะรับสงคราม หรือการลงนามในสนธิสัญญากับเยอรมันนี้ ค.ศ. ๑๙๓๙ มุสโสลินี ได้รับความคัดค้านอย่างมาก แต่เขาหารับฟังไม่ ทั้งสนธิสัญญาดังกล่าวก็ผูกมัดอิตาลีอย่างมากในการต้องทำสงครามร่วมกับเยอรมันนี้ หนังสือไม่ได้ให้รายละเอียดและข้อเท็จจริงทางการเมืองมากนักยกเว้นกรณีที่ว่าราเชลต้องการชี้ให้เห็นบทบาทและความสำคัญของมุสโสลินี การแสวงหาอาณานิคม ปี ค.ศ. ๑๙๓๖-๔ สงครามกับเอธิโอเปีย, การแทรกแซงในสเปน และการร่วมมือกับเยอรมันนี้ล้วนแต่มีเป้าหมายเพื่อรุกรานเอาเปรียบแสวงหาผลประโยชน์และสร้างแยกของความเป็นนายเหนือประเทศที่อ่อนแอกว่า พฤติกรรมดังกล่าวคือสงครามที่ไม่เป็นธรรมและไม่อาจกล่าวได้ว่ามันคือการสร้างสันติภาพและความสงบสุข

ชื่อของมุสโสลินีกับฮิตเลอร์มักแยกจากกันไม่ออก ราเชลกล่าวว่ามุสโสลินีไม่ได้ยกย่องชื่นชมฮิตเลอร์เหมือนกับที่ทุก ๆ คนเข้าใจ สิ่งที่มีมุสโสลินีชื่นชมคือประเทศเยอรมันดินแดนที่ให้น่าเกิดศิลปิน นักคิด นักเขียนที่มีชื่อของโลก และบุคคลดังกล่าวสร้างแนวคิดให้กับเขา ในสายตาของมุสโสลินีฮิตเลอร์คือเผด็จการและผู้ลอกเลียนนอกมการความคิดของฟาสซิสต์ การเป็นมิตรกับฮิตเลอร์คือความพยายามจะสร้างสันติภาพในยุโรปโดยการเอาตัวเองและประเทศเข้าเป็นกันชน

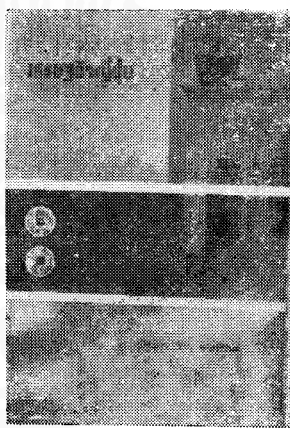
การปกป้องออสเทรีย ในปี ค.ศ. ๑๙๓๓-๗ คือตัวอย่างที่เห็นชัดว่ามุสโสลินีไม่ได้ฝึกฝนในอิตเลอร์ทั้งเป็นผู้ชักชวนอำนาจของเยอรมันนี้ ในระดับผิวเผินความคิดของราเชลเป็นสิ่งที่ถูกต้องแต่เธอไม่ได้มองให้ลึกและกว้างไกลไปกว่านั้นทั้งเธอไม่เข้าใจถึงความซับซ้อนของการเมือง และไม่อาจแยกออกถึงความแตกต่างที่เป็นปรากฏการณ์กับความจริงที่เป็นสาเหตุแท้ของนโยบายและการกระทำ รากฐานความสัมพันธ์ของอิตเลอร์กับมุสโสลินีวางอยู่ที่ผลประโยชน์ร่วมกัน ความผันผวนทางการเมืองแต่ละครั้งจะชี้ให้เห็นพื้นฐานของการกระทำและความคิดของบุคคลทั้งสองอย่างแจ่มชัด จริยอยู่อิตเลอร์อาจชื่นชมในมุสโสลินี แต่เขาก็ไม่เคยไว้วางใจและเชื่อใจอย่างเด็ดขาดเยอรมันไม่อาจลืมความทรยศของอิตาลี ในปี ค.ศ. ๑๙๔๔-๑๙๔๘ ไม่ชอบใจในวิธีการที่โหดเหี้ยมที่ฟาสซิสต์ทำกับชาวเยอรมันในภาคเหนือของหรือความเจ้าหน้าเจ้าตาของมุสโสลินีที่ท่าคนเป็นผู้ปกป้องออสเทรียและกรณีอื่นๆ และที่สำคัญที่สุดเยอรมันไม่เคยเชื่อว่าอิตาลีเป็นพันธมิตรที่เข้มแข็งที่เยอรมันจะไว้วางใจได้ ความผูกพันของบุคคลทั้งสองจึงวางอยู่กับผลประโยชน์ทางการเมืองและความต้องการของฝ่ายตน (หากมีโอกาส) เป็นสำคัญ

หนังสือออกจะล้มเหลวในความพยายามจะปกป้องและแก้ข้อกล่าวหาให้มุสโสลินี แต่ในมุมกลับประสบความสำเร็จต่อการเสนอภาพตัวจริงของเขา (หากในความหมายที่แตกต่างจากสิ่งที่ราเชลต้องการ) ผู้อ่านรู้จัก เบนิโต มุสโสลินี ดีขึ้น ในแง่ของความเป็นบุคคลธรรมดาที่มีใช้รัฐบาลหรือผู้นำประเทศ ชีวิตส่วนตัว ครอบครัว อุปนิสัยใจคอและอื่นๆ ให้ภาพที่แจ่มชัดพอควรและสิ่งดังกล่าวช่วยให้เข้าใจในความดำรงและความล้มเหลวของมุสโสลินี แม้ราเชลจะพยายามชี้ให้เห็นว่าสามีของเธอเป็นคนฉลาดแต่ความคิดและการกระทำของเขาที่แสดงออกมิได้เป็นเช่นนั้นตลอดเวลาของการแก้ไขปัญหาก็หรือในสภาวะกับชนมุสโสลินีใช้สัญชาตญาณ (instinct) และโชค (luck)

เข้าช่วยและในความเป็นจริงเขามีใช้คนฉลาดนัก ทุกอย่างขึ้นกับการเสแสร้งที่แนบเนียน และการวางแผนเชิงที่ถูกจังหวะ บทบาทของราเชล มุสโสลินีเองก็มีความสำคัญอยู่ไม่น้อย เพราะเบื้องหลังของความสำเร็จที่มุสโสลินีได้รับ เธอมีส่วนสร้างและผลักดันอยู่ด้วย และจึงไม่น่าแปลกใจนักที่หนังสือเล่มนี้มีขึ้นเพราะอย่างน้อยมันคือหน้าที่ยังไม่สิ้นสุดของเธอ

โคตรสรุปหนังสือออกจะบกพร่องอยู่ไม่น้อยในแง่ของเนื้อหา แต่ในรูปแบบไม่ว่าการเสนอและการหาเหตุผลมาชักจูงกล่าวแก่ ราเชล มุสโสลินีประสบความสำเร็จ (ในระดับหนึ่ง) และสิ่งดังกล่าวมีส่วนช่วยให้อดีตชีวประวัติเล่มนี้น่าสนใจพอสมควร

สัญญาขั สว่างบุตร

เสริมธุรกิจญี่ปุ่น

รัศมีคารา ชันติกุล เขียน

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๑๓๓ หน้า, ราคา ๒๒ บาท

ก่อนอื่นผู้วิจารณ์ต้องขอยกย่องชมเชยอาจารย์รัศมีคาราที่ได้ใช้ความพยายามเขียนตำรับตำราเป็นภาษาไทยออกมาให้ได้อ่านกัน แม้ว่าหนังสือนี้จะ

ผลที่ได้จากการไปค้นคว้าที่ญี่ปุ่นในระยะเวลาอันสั้นก็ตาม แต่กระนั้นก็นับว่าอาจารย์ได้รับผลตามจุดมุ่งหมายที่เขียนไว้ในคำนำว่า “เขียนหนังสือขึ้นมาเพื่อให้เป็นประโยชน์กับทั้งนักศึกษาที่เล่าเรียนทางนี้โดยตรง และผู้ที่สนใจโดยทั่วไปที่อยากรู้อเรื่องราวของประเทศญี่ปุ่น โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจของเขารวมถึงความสัมพันธ์ที่ประเทศนี้มีต่อประเทศทางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้บางประเทศ” ถือได้ว่าในวงการศึกษามีตำราภาษาไทยที่อ่านง่ายเข้าใจง่ายออกมาให้อ่านกันอีกเล่มหนึ่ง ในยุคของการขาดแคลนตำราที่ได้คุณภาพอันเป็นเนื้อหาเรีอรั้งของบ้านเรา

ในตอนต่อไป ผู้วิจารณ์จะได้อ้างถึงเนื้อหาของหนังสือแต่ละบท ประกอบกับคำวิจารณ์ของผู้วิจารณ์เอง

หนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็น ๕ บทด้วยกัน คือ บทแรกเป็นบทที่กล่าวถึงเรื่องราวของเศรษฐกิจญี่ปุ่นในปัจจุบัน ซึ่งอาจารย์รัศมีคารากะเริ่มต้นได้อย่างน่าสนใจ โดยมีการกล่าวถึง ตัวเลขข้อมูลพื้นฐานของการที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจสภาพเศรษฐกิจของญี่ปุ่นคร่าวๆ ได้เป็นอย่างดีไม่ว่าจะเป็นจำนวนประชากร โครงสร้างประชากร ตลอดจนความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น ในส่วนนี้อาจารย์รัศมีคารากะได้ให้เหตุผลสำคัญ ๆ ที่ทำให้เศรษฐกิจของญี่ปุ่นเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว อันได้แก่ความเป็นผู้นำของธุรกิจเอกชนในการลงทุนสร้างโรงงานและเครื่องมือซึ่งปรากฏว่าการสะสมทุนคงที่อยู่ในอัตราที่สูงมากเมื่อเทียบกับประเทศที่เจริญทางเศรษฐกิจระดับเดียวกันไม่ว่าจะเป็น สหรัฐอเมริกา หรือเยอรมันก็ตาม สิ่งที่น่าสนใจในหัวข้อนี้มีอยู่สองประการคือ หนึ่ง การที่สัดส่วนการออมส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์กับภาษีและการสะสมทุน ปรากฏว่าสำหรับญี่ปุ่นแล้ว การออมและการสะสมทุนอยู่ในระดับสูงในขณะที่ภาษีอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งเป็นลักษณะที่แตกต่างออกไปจากประเทศอื่นๆ ที่เจริญทางเศรษฐกิจ (ตารางที่ ๓, หน้า ๗) เพราะ

ประเทศอื่นกลับมีภาษีอยู่ในระดับสูง ในขณะที่เงินออมและการสะสมทุนอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจเรื่องหนึ่งสำหรับญี่ปุ่น อาจารย์รัศมีคารากะได้ให้เหตุผลไว้ว่า การที่การออมของคนญี่ปุ่นอยู่ในระดับสูงนั้นส่วนหนึ่งเป็นเพราะการได้รับโบนัสซึ่งปรากฏว่าพนักงานของบริษัทญี่ปุ่นได้รับโบนัสกันปีละสองครั้ง และมีการจ่ายกันตลอดเวลาไม่ว่าบริษัทจะกำไรหรือขาดทุนก็ตาม ผู้วิจารณ์คิดว่าในแง่การจ่ายโบนัสนั้น เมื่อบริษัทมีการกำไรมากขึ้นโบนัสจะจ่ายเท่าไรคงเป็นไปไม่ยาก แต่ในกรณีของการขาดทุนนั้นไม่ทราบว่าจะมีวิธีการคิดอย่างไร อย่างไรก็ตามการจ่ายโบนัสในลักษณะนี้ผู้วิจารณ์คิดว่าน่าจะเป็นเงินในรูปของสวัสดิการทางสังคมแบบหนึ่งมากกว่าที่ทำให้รายได้ของคนมีลักษณะที่มั่นคงระดับหนึ่ง ผู้เขียนนำที่อธิบายในส่วนนี้ว่าทำให้มีผลต่อเนื่องถึงภาวะเศรษฐกิจทั่วไปอย่างไร สอง เหตุผลประการหนึ่งของภาษีที่ต่ำก็คือ ญี่ปุ่นมีค่าใช้จ่ายทางทหารต่ำ (ไม่ถึงร้อยละหนึ่งของผลผลิตรวมประชาชาติ, ตาราง ๔, หน้า ๘) ผู้วิจารณ์คิดว่านี่เป็นเหตุผลที่ค่อนข้างมีน้ำหนัก และน่าเชื่อว่าเป็นไปได้ รวมทั้งน่าที่จะเป็นแบบอย่างได้เป็นอย่างดีสำหรับประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย เพราะว่าค่าใช้จ่ายทางทหารนั้นนับว่าไม่ได้ก่อให้เกิดผลผลิตแก่ประเทศแต่อย่างใด ที่น่าเสียดายก็คืออาจารย์รัศมีคารากะไม่ได้ให้ตัวเลขค่าใช้จ่ายทางทหารของประเทศไทยไว้ด้วยว่าเป็นอย่างไร

เหตุผลประการที่สองที่ทำให้ญี่ปุ่นมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจรวดเร็วก็คือ การเน้นด้านอุตสาหกรรมหนัก และอุตสาหกรรมเคมี ผู้เขียนนำที่จะอธิบายให้ผู้อ่าน (โดยเฉพาะผู้ที่สนใจ) ได้ทราบว่าอุตสาหกรรมเคมีมีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศได้อย่างไร และทำไมญี่ปุ่นจึงเลือกวิธีการแบบนี้ นอกจากอุตสาหกรรมเคมีแล้วมีอุตสาหกรรมประเภทอื่นอีกหรือไม่ที่จะทำให้การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นไปอย่างรวดเร็วเช่นนั้นและ

อะไรเป็นเหตุผลที่อยู่เบื้องหลังที่ทำให้ญี่ปุ่นไม่เลือกอุตสาหกรรมเหล่านั้น

เหตุผลประการอื่น ๆ ที่มีผลต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นได้แก่ การเน้นการบริโภคสินค้าคงทนและการขยายตัวการส่งออก

ในท้ายบทอาจารย์รัศมีการได้กล่าวถึงความเจริญเติบโตของญี่ปุ่นในอนาคต ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่าสิ่งที่น่าจะเป็นปัญหาใหญ่สำหรับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นน่าจะเป็นปัญหาค้นพลังงานและทรัพยากร เพราะเศรษฐกิจญี่ปุ่นขึ้นอยู่กับวัตถุดิบและพลังงานจากภายนอกประเทศอย่างมาก สิ่งนี้เองที่เป็นไปได้หรือไม่ที่มีผลต่อนโยบายการใช้จ่ายทางทหารของญี่ปุ่นภายในประเทศโดยหันไปเน้นด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการค้าแต่เพียงอย่างเดียวกับทุก ๆ ประเทศไม่เลือกว่าประเทศเหล่านั้นจะมีระบบเศรษฐกิจเป็นแบบใดก็ตาม

บทที่ ๒ เป็นเรื่องของทางเลือกใช้เทคนิคและประสบการณ์ของญี่ปุ่นสำหรับประเทศกำลังพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทั้งเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การขนส่ง แม้ว่าญี่ปุ่นจะประสบความสำเร็จอย่างมากในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเกษตรกรรม ที่ด้านเกษตรกรรมสามารถก่อให้เกิดส่วนเกินขึ้นอันเป็นรากฐานส่วนหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาประเทศและพัฒนาอุตสาหกรรมในเวลาต่อมา ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่าในทศวรรษต่าง ๆ ก็มีส่วนเกินเกิดขึ้นในภาคเกษตรกรรมด้วยกันทั้งสิ้นหรือแม้แต่ประเทศไทยก็ตาม แต่สิ่งที่ปัญหาเกิดขึ้นก็คือ ส่วนเกินนี้ ตกอยู่กับใคร และเอาไปใช้ทำอะไร ซึ่งเมื่อพูดถึงจุดนี้ก็จำเป็นต้องพูดถึงโครงสร้างความสัมพันธ์ของคนในด้านการเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง กล่าวโดยสรุปก็คือผู้วิจารณ์มีความเห็นว่า การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศหนึ่งประเทศใดโดยขึ้นอยู่กับความเป็นมาหรือโครงสร้างในอดีตของประเทศนั้นเองเป็นสำคัญ ดังนั้นในแง่ของการเลือกใช้เทคนิคและประสบการณ์ที่ประสบผลสำเร็จในประเทศหนึ่งมาใช้ก็ควรที่จะตระหนักถึงความสำคัญของความเป็นมาแต่อดีตของสังคมของชนด้วย

บทที่ ๓ เป็นบทที่ว่าด้วย การค้า ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น หลังช่วงปี ๑๙๕๐-๕๙

จนถึง ๑๙๗๓ เกิดขึ้นพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างด้านการผลิต การจ้างงาน การค้าต่างประเทศ ตลอดจนการลงทุนต่างประเทศอย่างมาก การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างของผลผลิตเองก็เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างของแรงงาน กล่าวคือมีการเปลี่ยนแปลงโยกย้ายแรงงานจากส่วนที่ชะงักงันไปสู่ส่วนที่เจริญกว่า ทำให้โครงสร้างทางการค้าเปลี่ยนแปลงไปด้วยคือ ในปัจจุบันญี่ปุ่นมีอัตราการนำเข้าของสินค้าอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วทั้ง ๆ ที่ญี่ปุ่นส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมออกถึงร้อยละ ๔๔.๒ ของสินค้าออกทั้งประเทศ (ตารางที่ ๘, หน้า ๒๖) จากบทนี้ผู้อ่านจะได้ทราบถึงว่า ญี่ปุ่นเป็นประเทศหนึ่งที่ขาดแคลนด้านทรัพยากรและไม่สามารถพึ่งตัวเองในเรื่องอาหารของทั้งคนและสัตว์ได้อีกด้วย อย่างไรก็ตามอาจารย์รัศมีการก็ได้อธิบายให้เห็นว่าญี่ปุ่นแก้ปัญหาดังกล่าวได้อย่างไร และที่น่าสนใจมากที่สุดสำหรับบทนี้ก็คือ อะไรเป็นสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้ญี่ปุ่นซึ่งเป็นประเทศที่แพ้สงครามประเทศหนึ่งสามารถฟื้นตัวทางเศรษฐกิจภายหลังสงครามได้อย่างรวดเร็ว

บทที่ ๔ ว่าด้วย การลงทุนของญี่ปุ่นในต่างประเทศ แม้ว่าโดยทั่วไปแล้วการลงทุนโดยตรงของญี่ปุ่นในต่างประเทศจะยังต่ำอยู่เมื่อเทียบกับประเทศที่เจริญทางเศรษฐกิจมาก ๆ เช่น อเมริกา อังกฤษ หรือเยอรมัน อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าในแต่ละปีญี่ปุ่นมีการลงทุนในต่างประเทศมากขึ้นเรื่อย ๆ (หน้า ๕๙) ตั้งแต่ปี ๑๙๕๑-๑๙๗๕ การลงทุนส่วนใหญ่ของญี่ปุ่นอยู่ในทวีปอเมริกา เอเชีย และยุโรปคิดเป็นร้อยละ ๒๔, ๒๓ และ ๑๙ ของปริมาณการลงทุนทั้งหมดตามลำดับ (หน้า ๖๑) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นั้น ญี่ปุ่นมีการลงทุน ๓ แบบด้วยกัน คือ เป็นการลงทุนแบบที่ใช้แรงงานมากในการผลิตสินค้าเพื่อส่งออกเป็นการลงทุนโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อป้องกันตลาด และเป็นแบบการลงทุนซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาทรัพยากร ซึ่งส่วนใหญ่แล้วรูปแบบการลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศแถบนี้เป็นแบบที่สอง อย่างไรก็ตามแม้ว่าขนาดการลงทุนของเอกชนญี่ปุ่นจะมีขนาดโดยเปรียบเทียบแล้วเล็กกว่าของอเมริกาหรือประเทศทางยุโรปก็ตาม แต่ผู้วิจารณ์คิด

ว่าจุดมุ่งหมายใหญ่ในการลงทุนของประเทศเหล่านี้คงไม่แตกต่างกันมากคือ เป็นการลงทุนเพื่อที่จะแสวงหาประโยชน์จากประเทศที่เข้าไปลงทุนทั้งในแง่ของค่าจ้างแรงงานที่ต่ำและวัตถุดิบราคาถูก และเป็นไปเพื่อขยายตลาดการค้าของประเทศแม่ ตอนท้ายบทอาจารย์รัศมีคาราได้กล่าวถึง การลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศต่าง ๆ ในเอเชียอาคเนย์เพื่อที่จะชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลทางเศรษฐกิจของประเทศญี่ปุ่นที่มีในแถบนี้ว่าเป็นอย่างไร แต่สิ่งหนึ่งที่ผู้วิจารณ์แปลกใจมากก็คือ อาจารย์รัศมีคาราไม่ได้กล่าวถึงการลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทยแต่อย่างใด ไม่ทราบว่าอาจารย์รัศมีคารามีเหตุผลอย่างไร ผู้วิจารณ์คิดว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ควรทำอย่างยิ่งเพราะเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับบ้านเราโดยตรง โดยส่วนตัวแล้วผู้วิจารณ์เชื่อว่าข้อมูลการศึกษาในเรื่องนี้ทั้งโดยนักวิจัยชาวญี่ปุ่นเองและนักวิชาการเมืองไทยตลอดจนต่างชาติมีอย่างเพียงพอ ทำให้ผู้วิจารณ์มีความรู้สึกว่หนังสือเล่มนี้ขาดความสมบูรณ์ไปอย่างไม่น่าให้อภัย

บทที่ ๕ บทสุดท้าย เป็นบทที่ว่าด้วยความสำคัญของการช่วยเหลือของญี่ปุ่นทางเศรษฐกิจกับต่างประเทศ แม้ว่าในช่วงแรกของการช่วยเหลือต่างประเทศของญี่ปุ่นจะเป็นไปเพื่อจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามและการจ่ายช่วยเหลือ ด้านเศรษฐกิจในการส่งออก แต่ระยะหลังที่เศรษฐกิจญี่ปุ่นเจริญขึ้นอย่างมากลักษณะการช่วยเหลือก็เปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้ตรงตามจุดประสงค์ของรัฐบาลญี่ปุ่นคือ ช่วยด้านการเงินเพื่อการส่งออกและส่งเสริมการพัฒนาแหล่งที่ทิ้งของวัตถุดิบ ซึ่งแน่นอนที่ลักษณะความช่วยเหลือที่ญี่ปุ่นให้มีส่วนสัมพันธ์โดยตรงกับความอยู่รอดของญี่ปุ่นเอง อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะเป็นการยากที่คาดได้ว่าความช่วยเหลือเหล่านี้ประสบความสำเร็จแค่ไหน แต่ผู้เขียนก็น่าที่จะวิเคราะห์ให้เห็นว่าความช่วยเหลือนี้มีผลต่อเศรษฐกิจของทั้งประเทศผู้รับและผู้ให้อย่างไรบ้าง รวมทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย เพราะอย่างน้อยอาจจะทำให้เราสามารถที่จะคาดคะเนเหตุการณ์ในอนาคตถึงจุดของอำนาจทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศได้บ้าง

กล่าวโดยทั่วไปแล้ว แม้ว่าหนังสือเล่มนี้จะมีข้อบกพร่องอยู่บ้างในการเขียนและขาดตอน ที่สำคัญที่

เกี่ยวกับประเทศไทยไปในหลายๆส่วนก็ตาม แต่หนังสือก็ได้ให้ความรู้ที่เกี่ยวกับลักษณะที่สำคัญ ๆ ของเศรษฐกิจญี่ปุ่นอย่างน่าสนใจ ตลอดจนข้อมูลและตัวเลขต่าง ๆ มากมาย สมควรที่นักวิชาการที่ได้รับทุนค้นคว้าและวิจัยน่าที่จะถือเป็นแบบอย่างเรียบเรียงหนังสือทำนองนี้ออกมาให้ได้อีกกัน อันจะเป็นการยกระดับความรู้ของนักศึกษาและมาศฐานการเขียนตำราของบรรดาอาจารย์บ้านเรา มากกว่าที่จะเก็บผลงานวิจัย (ภาษาอังกฤษ) ไว้ในตู้โชว์

กนกศักดิ์ แก้วเทพ

ทฤษฎีการสังคมนิยมสังเคราะห์ (เล่มที่ ๒)

ยุพา วงศ์ไชย

สมาคมนักสังคมนิยมสังเคราะห์แห่งประเทศไทย ๒๕๑๘

๒๐๐ หน้า

ทุกครั้งที่เมื่อพูดถึง “สังคมนิยมสังเคราะห์” คนโดยทั่วไปมักจะหมายถึงการ “ทำบุญ ให้ทาน หรือกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งต่อผู้อื่นโดยมิหวังผลกำไร และคิดแต่เฉพาะในเรื่องการให้หรือช่วยเหลือเป็นเกณฑ์เท่านั้น” ความไม่เข้าใจหรืออุปสรรคกับความคลุมเครือของวิชาสังคมนิยมสังเคราะห์เอง ในตอนแรกเริ่ม จึงมีผลให้มีผู้เข้าใจกันโดยทั่วไปว่าวิชาการศึกษาทางสังคมนิยมสังเคราะห์เป็นเรื่องสามัญทั่วไป และมักจะถือกันว่าเป็นวิชาง่ายๆ ที่ใครจะเรียนก็ย่อมได้ ความคิดเห็นเหล่านี้ที่ทำให้ผู้คนสนใจในวิชานี้น้อย เมื่อเทียบกับวิชาอื่นๆ พูดโดยไม่อ้อมค้อมก็คือ คำนิยมในหมู่นักศึกษาทั้งหลายเกี่ยวกับวิชาสังคมนิยมสังเคราะห์นั้น นับว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำมาก

เพ็งมาระยะหลังนี้เอง ที่มีแนวโน้มขึ้น ทั้งในแง่ของความสนใจในหมู่นักศึกษา เหล่าครูบาอาจารย์ และสาธารณชนทั่วไป ผลที่ตามมาคือมีการพบปะประชุมสัมมนา อภิปรายกันบ่อยขึ้น และที่สำคัญที่สุดเกิดมีนักปราชญ์ผู้สนใจวิชานี้อย่างจริงจังขึ้นมาเกือบทุกมุมโลก แต่หากจะพิจารณากันเฉพาะในสยามประเทศของเราเนี่ย พวกเรามีความภาคภูมิใจกันน้อยมาก อย่างที่เคยพูดกันเสมอว่าบ้านเราไม่ค่อยมีหรือไม่มีนัก

วิชาการด้านสังคมสงเคราะห์เลย ความจริงก็เป็นเช่นนั้น แต่ออกจะเป็นนิมิตหมายอันดีแล้วก็ได้ที่อย่างน้อย ๆ เราก็กำลังมีคณาจารย์รุ่นใหม่ที่ได้เริ่มพยายามผลิตคำหรับตำราในสาขาวิชานี้ อย่างไรก็ตามตำราทางสังคมสงเคราะห์ที่ผลิตได้ในระยะนี้อาจไม่สมบูรณ์นัก แต่ก็ต้องถือว่าดีกว่าไม่มีเอาเสียเลย เสมือนเหล่านักบุญผู้มุ่งพระนิพพาน แต่ครั้งไม่สามารถจะดำเนินไปถึงได้ ก็ได้แต่พอใจอยู่กับมรรคผลชั้นต้น ๆ ฉะนั้น

หนังสือทฤษฎีการสังคมสงเคราะห์ ของอาจารย์ พยา วงศ์ไชย เป็นหนึ่งในบรรดาหลาย ๆ เล่มที่ควรนำมากล่าวถึงในที่นี้ แม้จะเป็นการรวบรวมมาจากเอกสารประกอบการบรรยายวิชา “ทฤษฎีการปฏิบัติงานด้านสังคมสงเคราะห์” ให้แก่นักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยทางสังคมสงเคราะห์ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นั้นก็จริงอยู่ แต่เราต้องขอชมเชยในความอุตสาหวิริยะของผู้เขียน ที่อุตส่าห์เข็นงานนี้ออกมาสู่ตลาดจนสำเร็จและใช้ประโยชน์ได้ ว่าโดยเนื้อหาสาระแล้ว หนังสือทฤษฎีการสังคมสงเคราะห์ (เล่มที่ ๒) นี้ได้รวบรวมความรู้ทางวิชาการสังคมสงเคราะห์ไว้เป็นเอกนัยประการ อาจสรุปเป็นหลักการใหญ่ ๆ ได้ดังต่อไปนี้ คือตอนที่หนึ่งเป็นการบรรยายเกี่ยวกับลักษณะงานทั่วไปของงานสังคมสงเคราะห์ โดยผู้เขียนได้ชี้แจงถึงทฤษฎีวิธีการ ตลอดจนถึงระบบต่าง ๆ นับว่าควรแก่การอ่านยิ่งนัก ตอนที่สอง เป็นการเน้นถึงทักษะต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ ผู้เขียนมุ่งที่จะนำเอาทฤษฎีมาผสมกลมกลืนให้เข้ากับการปฏิบัติงานอย่างจริงจัง ตอนสุดท้ายผู้เขียนได้กล่าวถึงทฤษฎีทางสังคมสงเคราะห์โดยนำมากล่าวเป็นเชิงเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างระหว่างการสงเคราะห์เฉพาะราย การสงเคราะห์กลุ่มชน และการจัดระเบียบชุมชน ถึงแม้ว่าหนังสือเล่มนี้จะไม่เอื้ออำนวยต่อวัตถุประสงค์ของผู้เขียน และผู้พิมพ์ (สมาคมนักสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย) ที่เห็นแล้วเน้นอีกในข้อที่ว่า อาจจะเห็นหนังสือเล่มนี้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนหมู่มาก ทั้งที่เคยเรียนหรือไม่เคยกับวิชาการสังคมสงเคราะห์มาก่อนก็ตาม

กล่าวถึงความบกพร่องดูเหมือนจะเกินวิสัยที่ผู้เขียนจะหลีกเลี่ยงได้ ทั้งโดยเจตนาและไม่เจตนาผู้เขียนมีความสำเร็จเพียงเล็กน้อยในหลาย ๆ ลักษณะอาทิเมื่ออธิบายถึงทฤษฎีแห่งระบบ (system theory) ซึ่ง

ผู้อ่านอ่านแล้วจะได้อะไรใหม่ก็หาไม่ นอกจากความสงสัยและอึดอัดใจในภาษาที่ใช้ทั้งนี้เห็นจะเป็นเพราะผู้เขียนมุ่งจะรักษาสำนวนเดิมในต้นฉบับที่แปลและเก็บความมา มากกว่าที่จะตีความเป็นภาษาไทยง่าย ๆ ที่คนสามัญอ่านแล้วเข้าใจ ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อพลิกอ่านไปถึงบทที่ ๓ (ระบบต่าง ๆ ในงานสังคมสงเคราะห์) ผู้อ่านก็จะรู้สึกอึดอัดเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ เมื่อไม่สามารถที่จะจับต้นชนปลายได้ถูกต้องในเนื้อหาที่ผู้เขียนอ้างไว้อย่างสับสน (หน้า ๖๕) เมื่อกล่าวถึงระบบแห่งปัญหา (Target system)

ประการต่อไปที่ควรตั้งไว้ให้คิดก็คือ ผู้เขียนมักจะคิดว่าผู้อ่านทุก ๆ คนมีภูมิสติปัญญาเช่นเดียวกับตน เมื่อเสนอข่าวสารใหม่ ๆ ให้ผู้อ่านรับรู้ เช่น เมื่อพูดถึง outcome goal หรือ method goal (ตอนที่ ๒ ทักษะในการปฏิบัติงาน) ผู้เขียนไม่ได้ให้รายละเอียดไว้เลย ข้าพเจ้าคิดว่าควรรวท้อไปหากผู้เขียนคิดจะทำประโยชน์ต่อผู้อ่านอย่างจริงจังละก็ ควรทำสารานุกรมศัพท์วิชาการ ไว้ท้ายเล่ม ซึ่งคาดว่าจะเป็นอานวยประโยชน์ต่อผู้ใช้หนังสือมากยิ่งขึ้น

อีกลักษณะหนึ่งที่ควรชี้แนะไว้ในที่นี้ก็ คือ การใช้ศัพท์ภาษาอังกฤษ และภาษาไทย ผู้เขียนมักจะใส่วงเล็บคำภาษาอังกฤษที่ค้นทั่วไปไว้ท้ายใต้อย่างไรก็ตาม คำว่าติดต่อ contact (หน้า ๑๐๖) ซึ่งเห็นว่าไม่จำเป็นและไม่คิดว่าเป็นเรื่องอวดภูมิปัญญาตรงไหน ผิดกับการที่ผู้เขียนไม่ยอมให้ความหมายอะไรไว้เลย เมื่อคำนั้นค่อนข้างยาก เช่น outcome goal (หน้า ๑๐๖) ซึ่งก็ยังไม่ทราบว่าผู้เขียนจะให้เข้าใจอย่างไร

กล่าวโดยสรุปผู้เขียนได้พยายามอย่างเต็มที่ที่จะให้หนังสือเล่มนี้เป็นทั้งตำรา และสารคดีแก่ผู้สนใจทั่วไป ซึ่งแน่นอนเป็นเรื่องค่อนข้างยาก เพราะหนังสือวิชาการไม่ใช่ยาหม้อพิเศษที่ใคร ๆ ก็จะไปบำบัดรักษาโรคร้ายได้ในทุกกรณีทีไรนัก กระนั้นก็เถอะพวกเรา (นักศึกษาและนักสังคมสงเคราะห์) ภูมิใจที่อาจารย์ พยา วงศ์ไชย ได้ทำหน้าที่มีคุณค่าแก่พวกเราทองเที่ยวไปยังท้องทะเลแห่งความลึกซึ้งในวิชาการสังคมสงเคราะห์ แม้จะยังไม่ถึงที่สุด แห่งความลึกลับนั้นก็ตาม

เชษฐีชาล บุญออก

การประถมศึกษา

พันธมิตร พุกกะวัน

ไทยวัฒนาพานิช ๒๕๐๕

๒๒๑ หน้า ๘ บาท และ ๑ ภาคผนวก

๕๒ บาท

การประถมศึกษาเป็นรากฐานของการศึกษาเปรียบเสมือนว่าเป็นเสาเข็ม ฉะนั้น รัฐกิติ ราชการ กิติ พี่น้อง ชาวบ้าน ประชาชนคนธรรมดา กิติ ควรจะเริ่มหันมามองและให้ความสนใจเกี่ยวกับการประถมศึกษาให้มากกว่าที่กำลังเป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ กระผมรู้สึกดีใจที่ได้พบกับหนังสือ “การประถมศึกษา” ของอาจารย์ พันธมิตร พุกกะวัน ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับการประถมศึกษาอย่างโชกโชน และได้รวบรวมกำลังแรง กำลังสมอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกำลังใจด้วยความวิริยะอุตสาหะ ทำให้มีหนังสือหรืออาจจะเรียกได้ว่าเป็นตำรา การประถมศึกษา ออกมาอีกเล่มหนึ่ง ซึ่งก็มีไม่มากอยู่แล้ว

เนื่องจากหนังสือเล่มนี้ เป็นหนังสือในเชิงวิชาการในระดับอุดมศึกษา ฉะนั้นขอบเขตและเนื้อหาจึงมีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่งที่จะต้องคำนึงถึง กระผมขอให้ข้อพิจารณาเป็นประการ ๆ ดังนี้ คือ

๑. เนื้อหาครอบคลุมหรือไม่? เรื่องนี้ต้องขอชมเชยผู้เขียนว่าได้พยายามรวบรวมเนื้อหา ต่าง ๆ เกี่ยวกับการประถมศึกษาได้อย่างดีตั้งแต่อดีต และยกหลักการจากตำราทั้งของนักการศึกษาไทยและเทศ ตลอดจน

จนประสบการณ์ตรงของผู้เขียนเอง นำเสนอไว้อย่างค่อนข้างจะสมบูรณ์ และยังเสนอแนวความคิดใหม่ซึ่งเป็นที่ยอมรับสำหรับนักการศึกษาและรัฐบาลอีกด้วย คือหลักสูตรแบบบูรณาการ (Integration) ซึ่งบรรยายไว้ในหน้า ๘๕-๘๑ ตรงกับหลักสูตรใหม่ของประถมศึกษา, ที่เริ่มใช้กับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ทั่วประเทศในปีการศึกษา ๒๕๒๑ นี้ ตลอดจนการให้ฟรีในการจัดการศึกษาภาคบังคับ, ซึ่งปัจจุบันรัฐไม่เก็บเงินบำรุงการศึกษา ช่วยจัดอุปกรณ์การเรียน การสอน ฯลฯ

๒. เนื้อหาสอดคล้องหรือไม่?

พิจารณาจากการลำดับเนื้อหา ผู้เขียนสามารถลำดับเนื้อหาได้สอดคล้องดี กล่าวคือ เริ่มตั้งแต่ความเป็นมา ปัญหา พัฒนาการวัยเด็ก หลักสูตร จนถึง การประเมินผล และภาคผนวก แต่กระผมคิดว่า ในบทที่ ๕ เรื่อง “แนวโน้มการจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา” บางตอนควรจะยกมาเป็นบทส่งท้าย เพื่อเป็นการเน้นให้ผู้อ่านเห็นแนวโน้มการจัดการศึกษา ในอนาคตของไทย เช่น ในหน้า ๙๐ ของบทที่ ๕ ผู้เขียนได้เสนอแนะไว้ว่า น่าจะจัดหลักสูตรแบบบูรณาการ (Integration) ในอนาคตเพราะเหตุผลหลายประการ.... (ตรงกับหลักสูตรปัจจุบัน) และในหน้า ๑๐๐-๑๐๒ แนวความคิดใหม่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน และเทคโนโลยีทางการศึกษา (Technology of Education) ซึ่งในปัจจุบันทางด้านการศึกษาก็น่าจะก้าวหน้า

๓. เนื้อหาถูกต้องหรือไม่?

กระผมได้กล่าวว่า หนังสือเล่มนี้สามารถใช้เป็นตำราได้ ฉะนั้นความถูกต้องของเนื้อหาจำต้องมีความสำคัญยิ่ง, เนื่องจากผู้เขียนคลุกคลีวงการศึกษานานประสบการณ์มาก สั่งสอนอบรมลูกศิษย์ลูกหามา นับครั้งไม่ถ้วน ฉะนั้น จึงมีการปรับปรุงเนื้อหาอยู่เสมอ ข้อผิดพลาดจึงมีไม่มากนัก ถึงจะมีบ้างก็เล็กน้อย เช่น ในหน้าที่ ๘ ที่กล่าวว่า “จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของไทย ปี ๒๔๖๐” ความจริงพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าพระราชทานนามว่า จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๔๕๔ ตามหนังสือสารานุกรมไทยฉบับราช

บัณฑิตยสถาน เล่ม ๔ และในหน้า ๗๒ ผู้เขียนพูดถึง
สถานการณ์จำลอง (identical elements) และให้ความ
หมายว่า “การจัดสภาพแวดล้อมขึ้น เพื่อโดยจำลอง
สิ่งที่ป็นจริงคล้ายกับการแสดงละคร เพื่อให้ผู้เรียน
รู้สึกเสมือนหนึ่งว่า ตนอยู่ในสถานการณ์ที่สมมุติขึ้น
นั้น” เรื่องสถานการณ์จำลองนี้กระผมเคยเรียนถาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทิศนา ขัมมณี อาจารย์ประจำ
แผนกประถมศึกษา และครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นท่านหนึ่งที่รู้เรื่องนี้ดี ผ.ศ.ดร.
ทิศนา ชี้แจงให้ทราบว่า คำว่าสถานการณ์จำลองน่าจะ
ตรงกับ คำในภาษาอังกฤษว่า Simulation ซึ่งคำคำ
จำกัดความจากพจนานุกรมการศึกษา (Dictionary of
Education) ของ Good ให้คำจำกัดความว่าสถานการณ์
จำลอง “เป็นการจัดการเรียนการสอนให้มีสภาพการณ์
วัตถุอุปกรณ์ ใกล้เคียงกับความเป็นจริงให้มากที่สุด
เท่าที่จะทำได้” (microteaching) ไม่เหมือนกับแสดง
ละครของนิสิตนักศึกษาครู และยกตัวอย่างเช่นการ
สอนแบบจุลภาค ซึ่งจำลองให้ใกล้เคียงกับสภาพ
ความเป็นจริง แต่ใช้จำนวนผู้เรียนกลุ่มเล็ก ๆ เพียง
๕-๑๐ คน

๔. ความหมายของเนื้อหาเหมาะสมหรือไม่?

ผู้ที่สนใจจะอ่านหนังสือเล่มนี้ กระผมเชื่อว่าคงจะ
ต้องเป็น นิสิต นักศึกษา ครู อาจารย์ นักการศึกษา
มากกว่าบุคคลอาชีพอื่น เพราะฉะนั้น เนื้อหา ศัพท์
เทคนิค (Technical Term) ต่าง ๆ ก็ดี ที่อาจจะทำ
ให้ผู้อ่านสงสัยข้องใจ ผู้เขียนได้วางเค้าภาษาอังกฤษไว้
ไว้ด้วยเสมอทำให้สามารถค้นหาคำหรือข้อความที่สงสัย
ให้กระจ่างได้ และผู้เขียนเองก็มีลีลาการเขียนที่ดี
ใช้ภาษาที่ทำให้เข้าใจง่าย โดยเฉพาะสิ่งที่ป็นประสบ
การณ์ทรงของผู้เขียน ยกเว้นบางตอนที่ผู้เขียนอธิบาย
สั้นเกินไป และยกตัวอย่างน้อยไป เช่น ตรรกศาสตร์
แบบอุปนัย (Inductive Logic) และตรรกศาสตร์
แบบนิรนัย (Deductive Logic) ในหน้าที่ ๓๕ ถ้าจะ
ยกตัวอย่างให้กระจ่างชัดมากกว่านี้จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจ

ใจมากยิ่งขึ้น และในหน้า ๑๓๘-๑๓๙ ผู้เขียนควรจะ
ยกตัวอย่างคำกริยาที่เป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม
(Behavioral objectives) ให้ไว้มาก ๆ ก็จะเป็นการดี
แก่ผู้ศึกษาค้นคว้าอย่างยิ่ง

๕. สำหรับเรื่องตารางแผนภูมิและกราฟ ส่วน
ใหญ่นำเสนอไว้ได้ดีช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจง่ายขึ้น แต่ถ้า
ในภาคผนวกจะมีกราฟแผนภูมิระบบการศึกษาของ
ประเทศต่าง ๆ ทั้งในค่ายประชาธิปไตย สังคมนิยม
และคอมมิวนิสต์ ไว้ให้ผู้อ่านได้พิจารณาเปรียบเทียบ
ด้วยก็จะเป็นการดีและกระผมคิดว่าเกี่ยวกับพัฒนาการ
ของเด็กควรจะมีความประกอบการพัฒนาการแต่ละชั้น
เด็กจะแสดงพฤติกรรมอย่างไรจะทำให้ท่านสนใจยิ่งขึ้น

สรุปแล้วหนังสือ “การประถมศึกษา” ของ
อาจารย์ บุญลือ พุกกะวัน เล่มนี้ใช้เป็นตัวராได้ดี
เพราะแหล่งของข้อมูลที่ยอ้างอิงตลอดจนประสบการณ์
ของผู้เขียนทั้งด้านวิชาการ และการบริหาร ทันสมัย
น่าเชื่อถือ เหมาะสำหรับนิสิต นักศึกษา ครู อาจารย์
นักการศึกษาและผู้สนใจการประถมศึกษา ได้ค้นคว้า
ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอย่างมาก และเนื่องมาจาก
ในปีการศึกษา ๒๕๒๑ นี้ได้มีการเปลี่ยนหลักสูตรใหม่
ทั้งประถมศึกษาและมัธยมศึกษา กระผมได้ทราบมาว่า
อาจารย์บุญลือ พุกกะวัน กำลังปรับปรุง “การประ
ถมศึกษา” ให้ทันกับเหตุการณ์ และหลักสูตรปัจจุบัน
ซึ่งคาดว่าในไม่ช้า ท่านผู้สนใจเรื่องของการประถม
ศึกษาคงจะได้ต้อนรับตำราการ ประถมศึกษาที่ทันสมัย
และสมบูรณ์แบบยิ่งอีกเล่มหนึ่งเป็นแน่

สุดท้ายนี้ กระผมขอวิงวอนท่านเจ้าของสำนัก
พิมพ์ กรุณาเห็นใจผู้ที่ศึกษาเรื่องการประถมศึกษา
ด้วย เพราะส่วนใหญ่คงจะเป็นนิสิตนักศึกษาครู และ
เพื่อนครูที่สนใจการ ประถมศึกษาซึ่งบุคคลที่กล่าวมา
แล้วนั้นมักจะมีฐานะปานกลางหรือไม่สู้จะดีนัก ถ้าจะ
กำหนดราคาให้ต่ำกว่านี้จะเป็นการช่วยเหลือแพร่ให้
วิชาการด้านการประถมศึกษาให้แพร่หลายได้มากยิ่งขึ้น

เทอดสกุล บุญขานนท์
สาริวิทยาลัยครูสวนสุนันทา